

Teologija – čuvarica i tumačiteljica nadnaravnog

DAVOR VUKOVIĆ

Odnos naravi i nadnaravi

Odnos između naravnog i nadnaravnog stoji u srcu kršćanstva. Iz biblijske perspektive, naravno je plod nadnaravne kreacije. Bog je izvor svega stvorenog i naravnog. Tako teologija s pravom govori o Božjoj naravnoj ili kozmičkoj objavi po stvorenju i o mogućnosti naravne spoznaje Boga svjetlom ljudskog razuma po sličnosti (analogija). Stvorenje i narav, naime, 'progovaraju' o Bogu, te je moguće, promatrajući vidljivu ljepotu stvorenja, po sličnosti, razmišljati o njihovom Stvoritelju (usp. Mudr 13, 5). Naravna spoznaja, međutim, uvijek je manjkava i nedovoljna da spoznamo Boga kakav uistinu jest. Stoga je za dublju spoznaju potrebna nadnaravna Božja objava, te čin vjere kojim čovjek odgovara Bogu objavitelju. Božju nadnaravnu objavu, kao i čovjekov odgovor vjere prepoznajemo u dugoj i bogatoj biblijskoj povijesti spasenja koja svoj vrhunac ima u osobi Isusa Krista.

Povijest teologije, međutim, osobito u novom vijeku, sve do dvadesetog stoljeća, obilježilo je strogo odvajanje naravi od nadnaravi ('teologija dvaju katova'). Riječ je o teorijskoj podjeli koja u stvarnosti u čistom obliku ne postoji. Pozitivna strana ovakvog strogog odvajanja jest u jasnom uvidu kako se narav i nadnarav ne mogu poistovjetiti. Ipak, ne postoji narav koja bi bila apsolutno odvojena od nadnaravi, kao što, primjerice, ne postoji ljudska narav u čistom i apstraktnom obliku, nego uvijek obilježena povijesno i kulturno. U pozadini ovakvog stava stoji razumijevanje koje proizlazi iz biblijske objave u kojoj prepoznajemo čvrstu povezanost, međusobnu upućenost i, u konačnici, temeljno jedinstvo između reda stvaranja i reda spasenja, reda naravi i reda nadnaravi, odnosno milosti.

Dakako, starozavjetna i novozavjetna kršćanska objava donose novost: riječ je o pravoj, nadnaravnoj Božjoj objavi. Drugim riječima, radi se o originalnoj, nečuvenoj, iz ničeg naravnog izvedivoj Božjoj objavi koja u Isusu Kristu, osobito u njegovoj smrti i uskrsnuću ima svoj vrhunac. Ova objava ne dokida mogućnost naravne objave i spoznaje, nego se na nju nadovezuje. Ovdje vrijedi teološki aksiom: *gratia supponit naturam*. Riječ je, dakle, o temeljnom jedinstvu, ali i plodnoj dijalektici između nadnaravnog i naravnog, božanskog i ljudskog, vječnog i povijesnog, milosnog i stvorenog.

Božansko u povijesti

Ipak, unatoč plodnoj teološkoj obnovi u prošlom stoljeću, danas se opet nalazimo u vremenu krize vjere i teologije. Put prema izlazu iz te krize, prema njemačkom teologu Walteru Kasperu, ne može ostati u okviru kozmoloških argumenta o Božjoj egzistenciji ili unutar apstraktnih teoloških pojmova. U središtu kršćanstva stoji svjedočanstvo živoga Boga u povijesti i unutar povijesnih događaja, svjedočanstvo Boga milosrđa i ljubavi, Boga koji su-pati s čovjekom. Nasuprot apstraktnog teizma i deizma, odnosno predodžbe dalekog i nepovijesnog Boga, kršćanska objava otkriva Boga iskustva i povijesti, Boga koji u isto vrijeme ostaje nadnaravan i apsolutan, ali povijestan i blizak, Boga čija se ljubav u žrtvi Isusa Krista na križu očituje na nečuvan i jedinstven način. Kršćanin stoga ne traži apstraktnog i dalekog Boga, nego Boga kojeg se može iskusiti u ljudskoj povijesti i usred ljudskih iskustava.

Središte i gramatika čitavog kršćanstva, a onda i teologije, prema Kasperu su otajstvo Trojstva i križ kao objava Božje trojstvene ljubavi. Stoga njemački teolog predlaže »teološku teologiju« koja bi Trojedinog Boga ponovno stavila u središte i od njege polazila. Program i formulacija teološke teologije jezično je pleonazam, te jedino ima smisla kao polemička formulacija koja služi tomu da teologiju podsjeti na njezinu vlastitu, središnju temu. Trojstvena ispovijest stavlja u središte Boga i događanje ljubavi u Bogu, koja je ujedno i ljubav za čovjeka. U suočavanju s radikalnim odbacivanjem i ravnodušnošću naspram kršćanske vjere ne pomaže, dakle, slabašni, općeniti i neodređeni teizam, nego samo odlučno svjedočanstvo o živome Bogu povijesti, koji se objavio po Isusu Kristu u Duhu Svetom.

Na tom tragu, i talijanski teolog Carmelo Dotolo ističe kako je cilj teologije ukazati na mogućnost kršćanstva u postmodernoj zbiljnosti, otkrivajući iznova njegovu jezgru. Središte kršćanske ponude predstavljaju smrt i uskrsnuće Isusa Nazarećanina, te kreativna prisutnost njegova Duha u svakom trenutku povijesti. U svojoj jedincatosti i originalnosti, kršćanski se događaj ni na koji način ne može izvesti iz sadašnjeg kulturalno-antropološkog konteksta, te kao takav predstavlja apsolutnu novost u povijesti. U tom vidu, obveza je povratka na izvor kršćanske poruke i na vrelo evanđelja, tako da u svakom kršćanskom navještaju uvijek sjaji ono središnje i bitno. Kršćanska se vjera nalazi u krizi u suvremenom svijetu, ali mogućnost leži u trajnoj iznenadljivosti Boga koji je u Isusu Kristu otvorio drukčiju krizu, jer ne zavarava niti nudi jeftina rješenja, već budi nemir i strast za traganjem.

Teologija kao hermeneutika

Teološka metoda mora stoga polaziti od povijesnih i konkretnih ljudskih iskustava. Ne radi se ovdje o relativiziranju kršćanske istine i teoloških formulacija, nego o nužnosti njihovog prikladnog interpretiranja i spajanja s iskustvom suvremenog

čovjeka. Bez povezanosti s iskustvom, teološki se pojam nalazi u opasnosti da (p) ostane potpuno apstraktan i nerazumljiv. Nužno je stoga, navodi Kasper, temeljito preispitati sve naše teološke pojmove i formule u njihovoj izvornosti, te u njihovom značenju za konkretnu situaciju vjere. Čak su i temeljni teološki pojmovi (primjerice nadnarav, milost, spasenje, grijeh, Bog) postali danas u velikoj mjeri izričaji koji ništa ne govore, koji su nerazumljivi i kojima manjka uporište u iskustvu. Oni štoviše nalikuju vrijednosti bez pokrića, tj. bez povezanosti sa živim iskustvom vjere i s kršćanskim životom u povijesti. U tom smislu, jedno od gorućih pitanja teologije danas jest pitanje jezika, odnosno pitanje teološkog govora, njegove razumljivosti, te prikladne interpretacije teoloških pojmova i istina.

Jedino *u, sa i po* našim svakodnevnim povijesnim iskustvima moguće je doći do obnovljenog i živog iskustva Boga, te posljedično, do obnovljene vjere i razumijevanja Boga. Teološka metoda, stoga, mora polaziti od jednom ostvarene Božje objave u povijesti, ali i od konkretnih iskustava ljudi i egzistencijalnih pitanja o smislu, koja se uvijek rađaju i razvijaju u konkretnom i povijesnom kontekstu. Ozbiljno uzimajući u obzir egzistencijalna iskustva i pitanja, govor o Bogu i istine vjere neće ostati apstraktni i nerazumljivi pojmovi, udaljeni od svakodnevnog života, nego će imati odjek u životu ljudi i moći će voditi obnovi vjere u suvremenom svijetu. U tom vidu, teologija se mora razumijevati kao hermeneutika. Drugim riječima, jedna od temeljnih zadaća teologije jest trajna interpretacija i prevođenje (*hermeneuein*) temeljnih teoloških pojmova u jezik i iskustvo suvremenog čovjeka. Pritom do izražaja dolazi hermeneutičko obilježje cjelokupne teologije: jedinstvenu Božju povijesnu objavu kazivati i aktualizirati, *prevoditi* i tumačiti, te činiti razumljivom unutar povijesnog iskustva i konkretne situacije.

Teologija, dakle, ima važnu zadaću biti čuvaricom i tumačiteljicom nadnaravnog u svakom vremenu, pa i u ovoj našoj fragmentiranoj, virtualnoj i digitalnoj kulturi. Njezina je zadaća uvijek iznova kazivati i ukazivati da se u konkretnom i opipljivom, povijesnom liku Isusa iz Nazareta nalazi punina nadnaravnog, koje želi doprijeti do svakog čovjeka u njegovoj konkretnoj situaciji, pa i do čovjeka uronjenog u virtualni i digitalni svijet. Jer, u konačnici, ispred svih ekrana kroz koje ulazimo u 'beskrajni' internetski svijet, ne stoji virtualni, nego konkretni i stvarni čovjek. Kao što je i Bog u Isusu Kristu postao konkretan i stvaran, blizak i dohvatljiv, Bog unutar povijesti i u obzoru ljudskog iskustva.